Gadir Hum Bayramı ve Kolektif Hafıza

Dr. Sonmez Alvanoğlu Yolcu
sonmezalvanoglu@hotmail.com

Yayımlanma Tarihi:
15 Ocak 2026

İndirilme Tarihi:
05.11.2026

Önerilen Atıf: Alvanoğlu Yolcu, Sonmez (2026). Gadir Hum Bayramı ve Kolektif Hafıza. Alevi Ansiklopedisi — ISIL: DE-4607. https://doi.org/10.68413/alevian siklopedisi.p2duu (Erişim Tarihi: 05.11.2026)

Alevi Ansiklopedisi, **Kütüphaneler ve İlgili Kuruluşlar için Uluslararası Standart Tanımlayıcı** kapsamında **ISIL: DE-4607** koduyla kayıtlıdır.

ISSN 3055-9928

ISIL URI /isil/DE-4607

LOBID
lobid.org/organisations/DE-4607

Permalink id.zdb-services.de/resource/organisations/DE-4607

Adres: Alevi Ansiklopedisi
Körnebachstr. 49-51, 44143 Dortmund

info@aleviansiklopedisi.com

Özet
Bu madde, Arap Alevilerin en önemli bayramı olan Gadir Hum Bayramı'nı, Maurice Halbwachs'ın kolektif hafıza kuramı çerçevesinde ele almaktadır. Çalışmada bayramın tarihsel ve teolojik arka planına kısaca değinilmekte ve Gadir Hum'un ritüeller, pratikler ve anlatılar aracılığıyla nasıl kuşaklar arası aktarıldığı ve kolektif kimliğin yeniden üretiminde nasıl işlev gördüğü tartışılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Arap Aleviler, Gadir Hum, Kolektif Hafıza

Etimolojik Bağlam

Gadir Hum, Mekke ile Medine arasında, Küfe'ye yakın bir konumda yer alan, bataklık ve sazlık bir bölge olarak tanımlanmaktadır (TDV İslâm Ansiklopedisi, 2025). Gadir Hum kavramı, etimolojik olarak adını söz konusu coğrafi mekândan almıştır. Bu mekân, tarihsel ve dinsel anlatılar bağlamında özel bir anlam kazanmış ve zamanla kolektif hafızada güçlü bir sembol haline gelmiştir.

Gadir Hum Bayramı, Arap Alevi öğretisinin temelini

Telif Hakkı © 2026 Alevi Ansiklopedisi ve yazar(lar)a aittir. Aksi belirtilmedikçe Creative Commons Atıf-GayriTicari-Türetilemez 4.0 Uluslararası Lisansı (CC BY-NC-ND 4.0) kapsamında yayımlanmıştır. Her türlü kullanımda uygun atıf zorunludur. Ticari kullanım, değişiklik, çeviri veya yeniden yayın için Alevi Ansiklopedisi ve/veya yazar(lar)ın yazılı izni gereklidir.

oluşturan velayet inancına dayanır ve Arap Aleviler açısından en önemli dinsel bayram olarak kabul edilen bir ritüeldir. Bayram, Hz. Muhammed'in Veda Haccı dönüşünde, velayeti Hz. Ali'ye verdiğine inanılan olaya atıfla kutlanmaktadır. Arap Alevi inancına göre Hz. Peygamber, Veda Haccı sonrasında Mekke'den Medine'ye dönerken Gadir Hum adı verilen yerde Hz. Ali'yi halife olarak tayin etmiş ve "Ben kimin mevlası isem, Ali de onun mevlasıdır" ifadesiyle bu velayeti ilan etmiştir (Et-Tavil, 2012, 35-36; Reyhani, 2013, 47). Bu anlatı, Gadir Hum'un Arap Alevi inanç sisteminde merkezi bir konuma yerleşmesinin temel nedenidir. Bayram, yalnızca tarihsel bir olaya yapılan bir gönderme olmaktan öte velayet anlayışının teolojik ve sembolik ifadesi olarak anlam kazanmıştır. Bu bağlamda Gadir Hum Bayramı, Arap Aleviler açısından yılın en büyük ve en kutsal bayramı olarak kabul edilmektedir.

Ritüeller, Pratikler ve Gündelik Hayat

Arap Alevi topluluğunda bayramlar, inanç ve kolektif kimliğin sürekliliğini sağlayan ritüeller olarak önemli bir yer tutar. Arap Alevi anlatısında, yılın yaklaşık iki yüz elli gününde çeşitli bayramların kutlandığı ifade edilir. Bu bayramlar arasında Gadir Hum, Arap Aleviler tarafından özel bir önem atfedilen bir ritüel olarak sembolik bir öneme sahiptir. Gadir Hum Bayramı, Hicri takvime göre Zilhicce ayının 18. gününde kutlanmaktadır.

Bayram öncesi hazırlıklar, birkaç gün önceden başlatılmakta ve bu kapsamda, ibadetin gerçekleştirileceği ev titizlikle temizlenmekte ve evin her köşesinin arındırılmasına özel bir önem atfedilmektedir. Bayramda hazırlanacak yemeklerin malzemeleri ile kesilecek kurban da yine günler öncesinden temin edilmektedir. Bayram günü için namaz saati önceden belirlenmekte, namaza liderlik edecek dinî önderle iletişime geçilerek, aile bireyleri ile birlikte komşular ve yakın çevre namaza davet edilmektedir. Belirlenen saate uygun biçimde büyük bir kazanda hrise[1], çorba veya bulgur pişirilmektedir.

Bayrama ev sahipliği yapan aileler, ekonomik imkânlarına bağlı olarak büyükbaş ya da küçükbaş kurban kesmektedir. Namazın ardından pişirilen aşın dağıtımı gerçekleştirilmektedir. Dağıtımın içeriği ailelerin tercihine göre değişmekte, bazı durumlarda çorba ve ekmek, bazı durumlarda ise et ve ekmek ikram edilmektedir. Bununla birlikte, bazı aileler namaza katılan cemaat için toplu yemek düzenlerken, bazıları herhangi bir ikramda bulunmamayı tercih edebilmektedir. Bayramın icra ediliş biçimi, ailelerin ekonomik koşullarıyla da yakından ilintilidir.

Arap Alevi anlatılarında Gadir Hum gününe atfedilen kutsallık son derece güçlüdür, bu günde ağaçların dahi secde ettiğine ve cehennem kapılarının kapalı olduğuna inanılmaktadır. Söz konusu kutsiyet anlayışı, gündelik ekonomik faaliyetlere de yansımakta, bu günde kazanılan paranın bereketli olmadığı düşüncesiyle iş yerleri ve dükkânlar kapalı tutulmaktadır. Bu uygulamanın yalnızca Arap Alevi esnafla sınırlı kalmadığı, Antakya'da bazı Sünni esnafın da Gadir Hum günü kepenk kapattığı gözlemlenmektedir. Bayram günü, zorunlu olmadıkça çamaşır yıkama ya da ev temizliği gibi gündelik işlerden kaçınılmakta ve bu tür faaliyetlerin yapılmasının günah olduğuna inanılmaktadır. Gün boyunca ibadetler sürdürülmekte, akraba ve komşu ziyaretleri gerçekleştirilmekte, mezarlıklar ziyaret edilerek dualar okunmakta ve buhur yakılmaktadır. Bu pratikler, bayramın hem dinî hem de toplumsal boyutunu pekiştiren kolektif ritüeller olarak öne çıkmaktadır.

Bayram pratikleri, bireylerin ve ailelerin ekonomik imkânları doğrultusunda şekillenmektedir. Bayrama ev sahipliği yapan aile, bu ritüeli her yıl sürdürmekle yükümlü kabul edilir. Ev sahipliği sorumluluğu çoğunlukla kuşaklar arası aktarım yoluyla devam eder. Örneğin, Gadir Hum Bayramı'na ev sahipliği yapan bir ailenin, bu görevi kendisinden sonra çocuklarının da sürdürmesi beklenir. Elbette bu aktarımın istisnaları da mevcuttur. Son yıllarda ekonomik koşulların giderek zorlaşmasıyla birlikte, bayram kutlamalarının daha sınırlı ve sade biçimlerde yapılmaya başlandığı

gözlemlenmektedir.

Bayramlar, kutsal günlerin hatırlanarak yaşatılması için kolektif hafıza tarafından inşa edilen geleneğin bir ürünüdür. Her ailenin bir bayrama ev sahipliği yapması, toplum hafızasında kutsal olarak nitelendirilen kişiler ve tarihsel olayların unutulmasını engellemek ve kuşaklar arası aktarımın sağlanması açısından oldukça önemlidir. Bayram tutulmadığı takdirde işlerin rast gitmeyeceği ve evin bereketinin olmayacağı gibi durumlar ile karşı karşıya kalınacağının inancı, Arap Aleviler arasında görülen bayram tutma geleneğinin önemini gözler önüne sermektedir.

Arap Aleviliğinde Gadir Hum Bayramı'nın kutlanması, tarihsel bir olayın anılmasından ötedir. Gadir Hum, yukarıda ifade edildiği gibi kolektif kimliğin yeniden üretilmesini sağlayan bir hafıza pratiği olarak karşımıza çıkar. Bu noktada Maurice Halbwachs'ın toplumsal hafıza kuramından söz etmek gerekir. Halbwach'a gore bireyin hafızası toplumdan bağımsız değildir (Halbwachs, 2017, 38). Gadir Hum Arap Alevilerin en önemli bayramı olmasının yanı sıra, toplumun aynı zamanda aidiyet ve hatırlama duygularını pekiştiren bir referans noktasıdır. Bayramın ritüeller, anlatılar ve kuşaklar arası aktarım yoluyla yeniden hatırlanması, toplumsal hafızanın kolektif kimliği kuran ve sürdüren temel mekanizmalarından biridir.

Gadir Hum bayramı, Hz. Ali'nin ilahi yetkiyle donatıldığına dair anlatının her yıl ritüel olarak yeniden canlandırılması yoluyla, Arap Alevi kolektif belleğinde merkezi bir tarihsel referans noktası oluşturur. Halbwachs'ın vurguladığı üzere, kolektif hafıza geçmişi olduğu gibi korumaz; onu mevcut toplumsal ihtiyaçlar ve kimlik inşası doğrultusunda yeniden düzenler (Halbwachs, 2017, 43-59-80). Bu bağlamda Gadir Hum, tarihsel bir olayın anılmasından ziyade, onu Sünni-Ortodoks İslam anlatılarından ayıran sembolik bir bellek anlatısı üretir. Ritüeller, dualar ve toplu kutlamalar aracılığıyla bu anlatı, bireylerin hafızasında değil, topluluğun paylaşılan anlam dünyasında varlığını sürdürür.

Son yıllarda devlet yetkilerinin de Gadir Hum Bayramı'nı kutlayarak, bayram mesajı yayınladıkları ve Arap Alevi vatandaşlarla bayramlaştıkları görülmektedir.[2] Ayrıca, Gadir Hum Bayramı'nın resmî tatil olması ile ilgili daha önce çeşitli kanun teklifleri ve soru önergeleri verilmiştir. HDP Adana Milletvekili Tülay Hatimoğulları Oruç, Gadir Hum Bayramı'nın resmî tatil ilan edilmesi konusunda TBMM'ye bir soru önergesi sunmuştur. 2019 ve 2020 yıllarında tarihli soru önergesinde, Arap Alevilerin en büyük bayramı olan Gadir Hum günü, esnafların iş yerlerini kapattıkları ve çalışma hayatının durduğu buna rağmen resmî kurumların açık olması sebebiyle, bayramlaşmada ve dini vecibelerin yerine getirilmesinde sıkıntılar yaşandığı belirtilmiştir (TBMM, 2020). 2016 yılında, Mersin CHP Milletvekili Aytuğ Atıcı tarafından, Gadir Hum Bayramı'nın resmî tatil olması için kanun teklifi verilmiştir (TBMM, 2016).

Sonuç

Sonuç olarak, Halbwachs'ın kollektif hafıza kuramı çerçevesinde değerlendirildiğinde, Gadir Hum Bayramı Arap Alevilerinde kimliğin ve aidiyetin yeniden inşa edildiği toplumsal hafıza alanlarıdır. Gadir Hum Bayramı, kollektif belleğin ritüel, zaman ve topluluk üzerinden nasıl kurulduğunu gösteren güçlü bir örnek sunmaktadır. Ayrıca bayram, kuşaklar arası aktarım yoluyla topluluğun geçmişle kurduğu bağı diri tutmakta, topluluğun aidiyet duygusunu pekiştirmekte, bayramın son yıllarda kamusal alanda görünür hale gelmesi, kolektif hafızanın politik bir perspektife de sahip olduğunu göstermektedir.

Sonnotlar

[1] Arap Alevi bayramlarında yapılan buğday ve etten oluşan özel bir yemektir.

[2] Bkz,Hatay Valiliği,Valimiz Mustafa Masatlı'nın Gadir-i Hum Bayramı Mesajı, https://www.hatay.gov.tr/valimiz-mustafa-masatlinin-gadir-i-hum-bayrami-mesaji

Kaynakça & İleri Okumalar

Et-Tavil, Muhammed Emin Galip. 2012. *Arap Alevileri Tarihi*. Çev. İsmail Özdemir. Ankara: Karahan Kitabevi.

Halbwachs, Maurice. 2017. *Kolektif Hafıza*. Çev. Banu Barış. İstanbul: Heretik Yayınları.

Hatay Valiliği. 2025. "Valimiz Mustafa Masatlı'nın Gadir-i Hum Bayramı Mesajı." Erişim tarihi 9 Aralık 2025.https://www.hatay.gov.tr/valimiz-mustafa-masatlinin-gadir-i-hum-bayrami-mesaji

Reyhani, Mahmut. 2013. *Gölgesiz Işıklar 1: Alevilik ve Öncesi*. 4. bs. İstanbul: Can Yayınları.

Samandağ Kaymakamlığı. 2025. "Valimiz Mustafa Masatlı, Gadir-i Hum Bayramı Dolayısıyla İlçemizde Bulunan Hz. Hızır (a.s.) Makamını Ziyaret Etti." Erişim tarihi 9 Aralık 2025.http://www.samandag.gov.tr/hatay-valimiz-sayin-mustafa-masatli-gadir-hum-bayrami-dolayisiyla-ilcemizde-bulunan-hz-hizir-as-makamini-ziyaret-etti

Söz Gazetesi. 2025. "Hatay'da Gadir-i Hum Bayramı Kutlamanın Güzelliği." Erişim tarihi 9 Aralık 2025.https://sozgazetesi.com.tr/2025/06/13/hatayda-gadir-i-hum-bayrami-kutlamanin-guzelligi/

TDV İslâm Ansiklopedisi. 2025. "Gadir-i Hum." Erişim tarihi 1 Aralık 2025.https://islamansiklopedisi.org.tr/gadir-i-hum

Türkiye Büyük Millet Meclisi. Halkların Demokratik Partisi Grup Başkanlığı. 2019. "08.08.2019 tarihli ve 3337 sayılı Soru Önergesi." Erişim tarihi 10 Aralık 2025.https://cdn.tbmm.gov.tr/KKBSPublicFile/D27/Y2/T7/WebOnergeMetni/a00b5d2e-8ab3-4c1a-bc31-799489abee88.pdf

Türkiye Büyük Millet Meclisi. Halkların Demokratik Partisi Grup Başkanlığı. 2020. "05.08.2020 tarihli ve 8335 sayılı Soru Önergesi." Erişim tarihi 10 Aralık 2025.https://cdn.tbmm.gov.tr/KKBSPublicFile/D27/Y3/T7/We

bOnergeMetni/67e83749-da09-4f2c-b1ab-7c1534186a45.pdf

Türkiye Büyük Millet Meclisi. Cumhuriyet Halk Partisi Grup Başkanlığı. 2016. “22 Eylül 2016 tarihli ve 1088 sayılı Kanun Teklifi.” Erişim tarihi 21 Aralık 2025.https://cdn.tbmm.gov.tr/KKBSPublicFile/D26/Y2/T2/WebOnergeMetni/361bf65b-00c5-4cf9-8f8d-61d776c3e930.pdf

Yayıncı Notu: Bu yayında yer alan görüş, yorum ve veriler yalnızca ilgili yazar(lar)a aittir; Alevi Ansiklopedisi’nin, editörlerinin veya destekleyici kurumların görüşlerini zorunlu olarak yansıtmaz. Alevi Ansiklopedisi ve editörleri, içeriğin kullanımından doğabilecek sonuçlardan sorumlu değildir